RELIGIO ÉS NEVELÉS.

KATH. EGYHÁZI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN, JAN. 28. **8.** UJ FOLYAM. 1844.

Megjelenik e' lap hetenkint egy-egy iven kétszer, csütörtök- és vasárnapon. Az előfizetési dij értte 's a' hetenkint egyszer megjelenni szokott ‚Egyházi literaturai lap'-ért együtt, postán 5 frt, helyben 4 frt p. Előfizethetni a' cs. k. postahivataloknál, ugy a' szerkesztőségnél is, Budán, a' krisztinavárosi Kalmárfy-házban, 's Pesten Hartleben' könyvkereskedésében, a' váczi utszában.

TARTALOM: Hazánk' sz. koronája és annak eredete. IV. Pauer János.—Hol az igaz barát? Mezner.—Mennyei jutalom. — Egyházi tudósitások. — Hirfüzér.

Hazánk' sz. koronája, és annak eredete.

IV.

(Okleveli tévedés. Adatok, koronánknak Romából származásához.)

Még egy ok van hátra, mellyet H. ur fölhoz állitása' védelmeül, hogy jelen koronánk nem sz. Istvánnak, hanem atyjának Bizanczból küldetett; 's ezen utolsó okról mondja: hogy állitása mellett az „legnagyobb erősség;" hihető, azért is hagyta utoljára.

Mielőtt ezen okot közelebbről figyelembe vennők, felőle a' mondottak' nyomán már eleve, és minden kétkedés nélkül elmondhatjuk, hogy az bármilly „erősség" volna is H. ur előtt, többé mellette nem bizonyit, 's nem bizonyithat; miután világosan ki van mutatva, hogy biboros Constantin, Geizának koronát nem is küldhetett. Nem is az ok' czáfolása végett, — mire már szükség ugy sincs — hozandjuk azt föl, hanem csupán azért, hogy H. ur által a' térre kiállitott legnagyobb „erősség"-et ne láttassunk figyelemre se' méltatni akarni, 's hogy az olvasónak is legyen H. ur' legnagyobb erőssége felől némi fogalma.

A' VI. pont alatt tehát H. ur ezeket mondja: „A' romai és bizanczi koronák' összeforrasztói nem tudják kimutatni ezen ténynek idejét; mellyet alapjává tesznek nézetöknek; ellenben a' magyar korona, Geiza koronájának neveztetik; pedig nem I-sö Geiza királyénak, hanem Geiza herczegének, egy I-sö Károlytól került oklevélben, melly e' mellett legnagyobb erősség." Az emlitett oklevél' szavai pedig H. ur után hiven adva, ezek: „Quia Corona Geisae, regis Stephani progenitoris nostri, qua de more gentis hungaricae, reges Hungariae solent coronari, per infideles illicitos defensores rapta detinebatur: nova corona, specialiter pro nobis fabricata exstitimus coronati." (‚Prot. lap.' 40. sz. 483. l.) Ebben áll tehát H. ur' legnagyobb erőssége.

A' fölhozott okleveli idézet, honnét, 's milly codexből van meritve, kitéve nincsen; pedig a' „legnagyobb erősség"-nél, hogy méltán annak mondathassék, legpontosabban ki kellett volna azt tenni. Az idézett szavak' érthetlenségén első olvasáskor azonnal fönakadánk, és hiszszük, hogy ez másokkal is megtörtént. Ismét átolvasók tehát, és már az első két sorból itélve, el nem tudtuk gondolni, mikép mondhatá azokról H. ur, hogy állitása mellett „legnagyobb erősség;" mert ki a' deák nyelv' szabályait, és hazai történetünket csak kevessé közelebbről ismerni tanulta, az H. ur' idézetéből, bármint forgassa, tiszta értelmet kimagyarázni soha sem fog. Az okleveli idézetnek tehát akármikép, de megrontva, interpolálva; és pedig vagy e' szónak „Geisae" vagy ezen szavaknak „regis Stephani" okvetlen betüzve kell lenniek; mert hogy az illy értelem nélkül fogalmaztatott volna, föl nem lehet tenni. 'S itt a' többször emlegetett „férfias critica," 's „a' birálati történetnyomozás' szövetnéke" H. urnak hasznos szolgálatot tehetett volna. — Az adat honnét, 's milly kutfőből van meritve, mint mondók, kitéve nincs; az idézetbe tehát milly szónok kell betüzve lenni, „birálati történetnyomozás' szövétneké"-vel vizsgálódva, talán reá fogunk jönni. Azt tudjuk, hogy Geizának, sz. István' atyjának koronájáról a' történetben 's oklevelekben emlités nincsen; valamint hogy nem is lehet; de azt is tudjuk, hogy I-sö Károly 's több királyaink okleveleikben sz. István' koronáját emlegetik, mellyel I-sö Károly Székesfejérvárott (másodszor) meg is koronáztatott; azt is tudjuk, hogy közönségesen sz. István' koronájáról mondatik: „qua de more gentis hungaricae reges Hungariae coronari solent;" tudjuk, hogy királyaink sz. Istvánt szokták különösen „progenitor"-nak nevezni; tudjuk, hogy azon korona, mellyről a' H. ur által fölhozott idézetben mondatik: „per infideles illicitos defensores rapta detinebatur," sz. István' koronája volt; de végre azt is tudjuk, hogy dicső királyaink okleveleikben vétségnek tartották volna sz. István' neve előtt e' szót: „sanctus" vagy „beatus" kihagyni; és [illegible] birálati történetnyomozás után erősen kezdő[illegible] hogy

akármikép, de az oklevélbe e' szó helyett „sancti" vagy „beati" tüzetett eme' szó „Geisae;" mert csak igy, és egyedül igy lehet a' fölhozott idézetnek tiszta és a' történettel egyező értelme. Azonban önvéleményünkre, 's a' következtetésekre önbizottan támaszkodni még sem akaránk, hanem I-ső Károly' oklevelét fölütők, és reá jöttünk, hogy azt Hevenessy **1699**-ben az esztergomi érseki levéltárban létező eredetiből másolta le; hogyPray, Koller, és nagys. Fejér György szinte az eredeti után közlötte; de Geizáról sehol szó sem fordul elő, hanem a' H. által fölhozott idézet imigy áll: „quia Corona S. Regis Stephani progenitoris nostri 'stb."—És ime itt H. ur' legnagyobb erőssége, melly nem mellette, hanem ellene bizonyit. Ugyanez oklevélben I-ső Károly ismételve mondja, hogy sz. István' koronájával, miután az az erőszakos kezekből visszafoglaltatott, magát ujolag megkoronáztatá, és pedig azért, hogy „opinioni gentis Hungaricae satisfieret, et ut scandalum de medio vulgi tolleretur [1];" tehát még botrány is volt a' nemzet előtt, hogy ő először, — pedig sulyos körülmények miatt, — más koronával, épen ez' esetre ujon készülttel, és nem sz. Istvánéval koronáztatott meg. És H. ur olly okleveli idézetet hoz föl, mellynek értelme nincs, melly Batthányinál ugyan tévesztve jön elő, de a' hibát maga az oklevél, ha átolvastatik, és ugyan I-ső Károly' koronáztatásáról kiadott másik oklevél, és az egész történet eloszlatja, 's H. ur mégis azt mondja: hogy az állitása mellett „legnagyobb erősség!"—Reá jöttünk továbbá, hogy az emlitett okleveli idézetet Buday E'saiás is használta, 's annak érthetlenségét észre vette ugyan, de mivel neki szinte czélja volt nem Rómából, és nem sz. István' szamára, hanem Bizanczból I-ső Geiza király' részére származtatni jelen koronánkat, neki tehát ugy tetszett, hogy e' szót „Stephani" mondja az oklevélbe szurva lenni [2]). Itt ugyan szóról szóra beteljesedett, mit a' széles tudományu prot. születésü Haller, vizsgálván a' prot. iróknak a' kath. egyház' irányában szerzett munkáit, mondott: „azoknak végnélkül való ide 's tova kapkodásaik, ellenmondásaik, hátratartó hallgatásaik, megvallásaik... nyilván mutatták, hogy nem az igazság' utján járnak, mert az igazság soha nem csüggedez, és soha hasonló fegyverhez nem nyul [3])."

Az van már most hátra, hogy közelebbről vizsgáljuk, milly történeti bizonyitványok' ellen állitotta föl H. ur „historiai uj nézet"-ét, 's koronánkat az irók honnét származtatják?—Mivel az uj nézetben első okul az volt fölhozva, hogy a' bizanczi császároknak szokásuk volt a' kereszténységre tért fejedelmekhez koronát küldeni, mit inkább kivételnek nevezhetni; kérdezzük: a' fejedelmeknek volt-e szokásuk a' romai pápától koronát kérni, és elfogadni, 's a' romai pápáknak volt-e szokásuk adni, és küldeni?

A' romai császárságnak **476** év utáni fölélesztésével N.-Károly **800**-ban a' pápától fogadta el a' koronát, 's császárnak először ő üdvözlötte [4]); midőn N.-Károly után a' longobardokra szállott a' császárság, N.-Otto **962**-ben szinte a' pápától fogadta el a' koronát [5]); sőt császárnak nem is tartatott, ha a' pápától nem kenettetett föl. Elek, görög császár Romába levéllel követeket küldött—„Alexius Imperator... strenuissimos de suo Imperio viros cum litteris Romam direxit," — többek közt irván, hogy „vellet ipse vel Johannes filius ejus, secundum morem antiquorum fidelium, videlicet Imperatorum, a' summo Pontifice Romae Coronam recipere [6]); Dömötör orosz fejedelem' fia a' pápától kért koronát; János bolgár fejedelem, midőn angyal Izsák császár alatt a' görög hatalomtól a' bolgárok elválva, önállóságra vergődtek, a' pápától kért koronát; Serviának nagyura István, a' pápától kért koronát; midőn ennek helyébe Vulkán helyeztetett, ez is a' pápától kért 's kapott kir. ékszereket [7]), és már ezek előtt jóval, Miesco lengyel herczeg követeket küldvén Romába, szinte a' pápától kért koronát [8]). Az egyházelrendelési jogot is, a' fejedelmi tekintély' csökkentése nélkül, a' pápák' befolyásával gyakorlák a' keleti és nyugoti császárok, azoktól kérték ezt Lusitania, Arragonia, Navarra, Csehország, Hibernia' [9]), Lengyelország' 'stb. királyai. — Miesco lengyel herczeg nem kapott koronát, mert a' melly számára készülőben volt, azt sz. István nyerte, mikép ezt, nemcsak hazai, hanem a' lengyel irók is: Dlugoss, Michael de Michovia, és Cromer, kiknek pedig érdeköken állott volna legalább elhallgatni ez esettel, egyértelmüleg bizonyitják [10]). Már ezen adatokból, hogy többet ne emlitsünk, helyesebben, de alaposabban is lehet következtetni, hogy a' pápáktól a' fejedelmeknek, 's népek' vezéreinek szokásuk volt koronát kérni, 's tőlök elfogadni, mint H.

---

[1]) Koller. Hist. Ep. Quinque Eccl. T. II. p. 317. [2]) Buday E'saiás. Magyarország története. I. K. 94. l. [3]) Haller Károly Lajos a' berni főtanács' tagjának levele Familiájához. Francziából. Pest. 1821. 10. l.

[4]) Pölitz. Die Weltgesch, II. Th. S. 349. [5]) Luitprand. L. 6. c. 6. [6]) Murat. Script. Ital. T. IV. pag. 503. [7]) Gesta Innoc. III. n. 70. 73. 79. ap. Raynald. ad an. 1200. n. 46. [8]) Hartvich. Vita S. Steph. C. 3. Ap. Bolland. Act. SS. Hung. p. 197. [9]) Fejér. Cod. Dipl. T. IX. vol. 7. init. [10]) Katona. Hist. Crit. Reg. T. I. p. 4.

ur' abbeli idézetéből, hogy mivel a' bizanczi császárok nagyobb ünnepélyek' alkalmával koronával és stolával fölékesitve szoktak a' sz. meneten megjelenni, 's a' sz. menet után pedig azokat ismét a' templomba visszaküldeni szoktak, a' fejedelmekhez is szokásuk lett volna koronát küldeni. (‚Prot. lap.' 40. sz. 483. l.)

De H. ur hazai irókat idézvén, mondja: „Bonfinio, Hartvich, Turóczi, és Ranzani egyezőleg állitják, és elismerik, hogy őt" (sz. Istvánt) „a' magyar nemzet emelte egyhangulag, királyi méltóságra;" 's ezekre magának eme' kérdést teszi: „ki küldötte tehát a' jelen magyar koronát királyainknak?" — Ki küldötte? Még ezen irók' munkáinak olvasása után is lehet kérdeni: ki küldötte a' koronát? hisz' ezek följegyezvén, hogy sz. Istvánt a' nemzet egyértelmüleg választá királynak, följegyezték azt is, és pedig egyik bővebben mint a' másik, hogy koronát ki küldött neki. Hát illy könnyen lehet az irók' tekintélyével játszani, hogy a' mi tetszik, azt bizonyitványul elfogadjuk; a' mi nem tetszik, mint haszontalan polyvát szélnek ereszszük? Szólnak-e tehát az emlitett irók koronánk' származásáról?

Hartvich, legközelebbi iró, élt azon században, mellyben sz. István meghalt, 's leirván életét, melylyet Kálmán királynak ajánlott, a' 3-dik részben az egész romai követséget körülményesen előadja, hogy Astrich kalocsai érsek az alapitott püspökségek' 's kolostorok' megerősitését kérendő, Romába küldetett, hogy egyszersmind a' pápától koronát hozna. Ugyanekkor érkezett Romába a' lengyel követség is; Sylvester Isten' angyala által álmában megintetett, hogy a' koronát, mellyet eleve Miesco lengyel herczegnek szánt, Istvánnak küldje. Astrich megérkezett, 's a' követség' előadását, a' püspökségek' alapitása és a' kereszténység' terjedése körül a' pápa örömmel hallá: „Iis auditis — mond Hartvich — mire exhilaratus Pontifex, precibus libenter annuit, crucemque ante regem, ceu Apostolatus insigne, gestandum adjunxit. Ego, inquiens, sum Apostolicus, at ille merito Christi Apostolus dici potest, cujus opera tantum populum sibi Christus acquisivit. Atque ea causa, quemadmodum Divina gratia ipsum docebit, Ecclesias Dei, una cum populis, nostra vice ei ordinandas relinquimus. — Omnibus impetratis, quae postularat, Antistes Astricus laetus ad suos revertitur, illud secum ferens, cujus causa iter illud emensus erat." — „Allatis vero Apostolicae benedictionis literis (tehát még levelet is küldött) cum corona et cruce... Stephanus in regem ungitur." 'stb. [11]) Ezen követségről szólván Fessler, mondja: „Verlieh er" (Sylvester) „dem Herzoge, so wie seinen Erben, und Nachfolgern, nebst Krone, und Königstitel, nicht mündlich, wie dergleichen Verleihungen nie geschehen pflegen, sondern durch ein päbstliches Sendschreiben den Vorzug, sich das Kreuz, als Zeichen des Apostolats allenthalben vortragen zu lassen" [12]). És H. ur Hartvichra hivatkozván, kérdi: ki küldött koronát királyainknak?!

Kit H. ur harmadszor idéz, Turóczi. Ez élt I. Mátyás király' idejében. Chroniconából H. ur következő szavakat: „Beatus Stephanus postquam regiae Celsitudinis coronam divinitus est adeptus" 'stb. fölhozván, azok' értelmét; hova, 's mire czéloz az iró, fölfogni nem akarta. Hogyan mondhatta volna Turóczi: „divinitus," ha ez által, röviden irván, a' fön előadott történetre utalni nem akart volna? Hogy pedig csakugyan arra mutatott, kitetszik abból, mert más helyen is sz. István' koronáját emlegeti [13]). — De mikép is idézhette H. ur Turóczinak ama' szavait, midőn „uj nézet"-ének főczélja: jelen koronánkat nem sz. István', hanem atyja' részére származtatni!

Kit H. ur első helyen emlit: Bonfin. Ez élt I. Mátyás és Ulászló alatt. Könyvét Mátyás király' meghagyásából kezdé irni, 's bevégezvén, ajánlá Ulászlónak. Talán ez, mint először emlitett, H. ur' értelmében szól, 's koronánkat nem Rómából származtatja, vagy talán arról egészen hallgat? — Senki a' régibb irók' közül koronánk' honnét származását hosszasabban Bonfinnál le nem irta. Emliti a' követséget, leirja annak' fogadtatását minden körülményeivel, és hogy Astrich koronát 's apostoli keresztet hozott [14]). És H. ur Bonfinra hivatkozván: kérdi: ki küldött „koronát királyainknak?"

Ranzán, a' negyedszer emlitett iró, élt szinte I. Mátyás király' idejében. Ez leirván, hogy sz. Istvánt a' nemzet egyértelmüleg választá királynak, mit H. ur is fölhoz, folytatólag, röviden, mert csak Epitomét irt, azt mondja: „corona regum more donatur" [15]). Kitől „donatur"? — Elek császár is azt mondá: „secundum morem antiquorum... Imperatorum" kivánja ő, vagy fia a' pápa' kezéből ajándokul a' koronát elfogadni. Hol annyi és olly fényes eset szól, mint a' mennyit mi csak előbb e' mellett fölhozánk, ott a' történettudós e' szavak' magyarázatán: „corona regum more donatur," fön nem akadhat, el nem tévedhet. A' négy iró tehát, kikre H. ur támaszkodott, mellette épen nem bizonyit. — Ezeknél, de bátran mondjuk,

[11]) Hartvich. Vita S. Steph. C. 3.

[12]) Fessler. Die Gesch. der Ung. I. Th. S. 376. [13]) Turóczi. Chron. P. II. C. 37. [14]) Bonfin. Dec. II. L. I. p. 174. ed. Hanov. 1606. [15]) Ranzani. Epitome rer. Hung. Ind. 8.

soha egy irónál szó nem fordul elő, hogy sz. István' atyja' számára Bizanczból, biboros Constantintól korona küldetett volna, pedig az „uj nézet"-ben kiviní, főczélül ez volt kitüzve; sőt még H. ur, hogy állitását annál inkább elhigyék, hozzátevé; hogy az valamelly, a' rom. kath. egyháztól különböző egyház' jeleül küldetett; hozzátevé, hogy: „fájhat az!... minden lelkes magyarnak, ugy lealacsonyitatni látni valóban derék királyainkat, hogy ezek ollyan püspököktől kérjenek koronát, egyház-elrendelési jogot, minők voltak az egy Gerbertet kivéve, a' X. századbeli romai pápák." (‚Prot. lap.' 40. sz. 482. l.) És, önvallomása szerint találkoztak protestansok, de még katholicusok is, kik neki ezt elhitték, sőt még tetszésöket is nyilvániták; pedig az állitás ollyan, mintha valaki, majd idő' folytával, azt akarná elhitetni, hogy Napoleon 1844-ben koronákat osztogatott! — De lesz-e iró, ki illyesmit állitson? 's lesznek-e olvasók, kik azt neki elhiendik?

Az emlitett adatokon kivül vannak még számos bizonyitványok, mellyekből világosan kitünik, hogy sz. Istvánnak a' pápa küldött koronát, mellyek közül, nehogy értekezésünk kelleténél tovább terjedjen, még csak egy-kettőt emlitünk. II. András király oklevelében ezeket mondja: „non a quolibet, sed a Vicario Jesu Christi, et Petri beatissimi successore per revelationem Divinam, summo Pontifici factam, assumpsit regni Diadema [16]). Kun László király szinte ezt bizonyitja oklevelében [17]); valamint Gentilis bibornok's a' romai sz. szék' követje is [18]). I. Károly király' koronáztatásáról kiadott oklevélben nyilván mondatik: (diadema) „a summo Pontifice Sancto Stephano gentis ejusdem primo regi destinatum" [19]). Verbőczy' tripartitumában is ezek állanak: „duas quoque cruces" (a' koronán kivül) „per collationem summi Pontificis, in signum suae Sanctitatis, quod scilicet et Apostolus juste diceretur, digne meruit habere pro armorum insignibus. Unde ab illius tempore gens Hungarica duplicatam crucem pro armis et insignibus habere et gestare consvevit" [20]). 'S Kollár nem alaptalanul állitja, hogy Verbőczynek még Sylvester pápa' levele is kezében forgott. Ezen, és még számos történeti adatok' ellenében, miket ha fölhoznánk, messze ágaznék értekezésünk, állitotta föl H. ur „historiai uj nézet"-ét, mellynek megalapitására, vagy csak valószinüvé tételére csak egyetlen-egy okot, a' mi megállhatna, nem volt képes fölhozni a' történetből; sőt még azon irók is, kikre hivatkozik, mind ellenkezőt bizonyitnak; és mégis ő a' „férfias critica"-t, a' „birálati történetnyomozás szövétnek"-ét emlegeti?—ő?! (‚Prot.lap.' 1843. 17. sz. 184. l.) és hogy előtte „misem drágább az igazságnál;" (‚Prot. lap.' 40. sz. 482. l.) 's fölsóhajtva mondja: „hogy az igaz tudomány, méltány és erény' nemtője jelenjék meg minél több iróinknál, és tanitsa meg őket az igazságot jobban szeretni önmagoknál." (‚Prot. lap.' 41. sz. 498. l.) Micsoda értelme van jelen szavaknak, H. ur által, ugyan az „uj nézet"-et vitató czikkében fölhozva, nem értjük; mi legalább ama' szavaknak sokkal fölségesb értelmet kivánunk tulajdonitani, mint hogy H. ur' uj nézetében azokat elmondani lehetne. Igenis igazságnak, szeplőtlen igazság-szeretetnek, nem pedig illy állitásokat előidéző felekezeti szükkeblüség- és előitéletnek kell az iró' tollát vezérelnie, ki főczélul tüzé ki magának: elvegyenlőségre vezetni a' honfitársakat vallásos, erkölcsi, és nemzetiségi érzelmekben; (‚Prot. lap.' 40. sz. 482. l.) és van-e valódi ker. honpolgár, ki ezen eszmét hő kebellel ne karolná? ki annak minélelőbbi létesülését forrón ne ohajtaná? hogy egyek legyünk, mikép voltunk, ugy, mikép azt Üdvözitőnk tanitványainak ajánlotta. (Sz. Ján. 17, 21.) És ha H. urnak csakugyan szándoka földeritni ősegyházunk' állását; és ha az emlegetett „igaz tudomány, méltány és erény' nemtője," nem lészen előtte csupa szójátékká alacsonyitva, meg fogja látni: mellyik rész, mennyire tért el attól; 's mellyik rész van amaz egyház' birtokában, mellyben derék királyaink, az Istvánok, Lászlók, Lajosok, és Hunyadyak, 's mellyben a' most élő prot. családok' ősei is voltak. És ha ezen ősegyház' állása' fejtegetését tiszta kebellel tüzendi ki viszonegyesitési stadiumainak, a' személyt nem válogató jövő kor' szigoru, de igazságos itéletét elkerülendi, 's nem is fog olly alaptalan állitásokba, 's kigázolhatlan következetlenségekbe bonyolulni, mint bonyolult hazánk' sz. koronájáról fölhozott historiai uj nézetében; mert az igazság' utja egyenes;—és midőn elvegyenlőségre vezetésről beszél, nem hint eszméket, mellyek az ugy is sokfélekép megszaggatott hazában, a' még többfelé szakadás' szerencsétlen magvát kebelökben rejtik.

Pauer János.

---

[16]) Raynald. ad an. 1233. n. 51. [17]) Ugyanott ad an. 1279. n. 31. [18]) Fejér. Cod. Dipl. T. VIII. vol. 1. p. 267.—Péterffy. S.Conc. Hung. T. I. p. 147. és 151. [19]) Fejér. Ugyanott. p. 338. [20]) Part. I. tit. 11.

Hol az igaz barát?

Milly szépen megtermi a' vallásosságnak a' szüléktől gyengéd kisdedeik' kebelébe hintett magva a' szülői boldog megelégedéssel kamatozó jótékony gyümöl-